

Підсистема вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтоном у говорінні

У статті розглядається підсистема вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтоном у говорінні. Визначено основні критерії, положення побудови та реалізації підсистеми вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів англійської мелодики; представлено визначення професійних інтонаційних і фонологічно-методичних умінь говоріння майбутнього вчителя; виділено етапи формування професійних інтонаційних і фонологічно-методичних умінь говоріння; проаналізовано типи і види професійно орієнтованих інтонаційних вправ, які проілюстровано прикладами.

Ключові слова: підсистема вправ, професійні інтонаційні та фонологічно-методичні вміння говоріння.

Гурина Н.В. Подсистема упражнений для профессионально ориентированного обучения будущих учителей употребления английских интоном в говорении

В статье рассматривается подсистема упражнений для профессионально ориентированного обучения будущих учителей употреблению английских интоном в говорении. Определены основные критерии, положения построения и реализации подсистемы упражнений для профессионально ориентированного обучения будущих учителей английской мелодике; представлены определения профессиональных интонационных и фонологико-методических умений говорения; выделены этапы формирования и развития профессиональных интонационных и фонологико-методических умений говорения; проанализированы типы и виды профессионально ориентированных интонационных упражнений, которые проиллюстрированы примерами.

Ключевые слова: подсистема упражнений, профессиональные интонационные и фонологико-методические умения говорения.

Huryna N.V. The Subsystem of Exercises for the Future Teachers' Professionally Oriented Teaching to Use the English Intonemes in Speaking

The article focuses on the subsystem of exercises for professional-oriented teaching of the future teachers to use English intonemes in speaking. The main criteria for the creation and realization of the subsystem of exercises and its components are defined; the definitions of the professional intonation and phonologic-methodological speaking skills are described; the stages of the future teachers' professional intonation and phonologic-methodological speaking skills formation and further developing are determined; the types and subtypes of the professional-oriented intonation exercises are analyzed and illustrated by the examples.

Key words: the subsystem of exercises, professional intonation and phonologic-methodological speaking skills.

Сучасні програми навчання іноземних мов розглядають усне мовлення як один із найважливіших видів мовленнєвої діяльності, яке неможливе без операційних умінь реалізовувати знання мовних та соціокультурних реалій на фонетико-фонологічному рівні. Багатьма дослідниками (Антипова Е. Я., Берлін С.А., Калита А. А., Кодзасов С. В., Селезньов В. Х., Brazil D., O'Connor J. D., Palmer H. E., Peter Roach та ін.) було доведено, що саме адекватне інтонаційне оформлення говоріння сприяє найбільш повному вираженню та розумінню смислу повідомлення, перетворюючи інтонацію на інструмент управління комунікативними засобами, впливу на реципієнта і показник сформованості іншомовної вимовної культури мовця. В особі вчителя іноземної мови супрасегментні засоби говоріння є важливим професійним інструментом здійснення навчально-виховного та естетичного впливу на учнів, в результаті якого вони долучаються як до іншомовної вимовної культури, так і до належного інтонаційного стилю говоріння [12], пов'язаного з їхньою майбутньою професією.

Актуальність професійно орієнтованого навчання англійської інтонації майбутніх учителів підтверджена у роботах науковців. Зокрема, С. Л. Бобир довела, що логічний наголос – компонент інтонації є важливим інструментом у говорінні вчителя іноземної мови [1]. Т. А. Некрасова виділила комплекс навчально-професійних завдань, метою яких є формування педагогічної спрямованості навчання англійської інтонації у студентів – майбутніх учителів [6]. В.В. Перлова, досліджуючи професійно орієнтоване формування слуховимовних навичок майбутніх учителів, зазначила необхідність відповідного формування ритміко-інтонаційних навичок говоріння [9]. А. М. Хомицька присвятила свою увагу професійно орієнтованому удосконаленню фонетичної сторони іншомовного мовлення студентів педагогічного ВНЗ [13]. Однак проблема побудови підсистеми вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтоном у говорінні залишилася поза увагою дослідників.

Метою статті є обґрунтування підсистеми вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтоном у говорінні на заняттях з дисципліни «Практична фонетика англійської мови» на другому курсі навчання у мовних педагогічних ВНЗ.

Перед визначенням головних завдань статті нагадаємо, що під поняттям «інтонома» (інтонаційна конструкція / модель / контур, фонема тона) ми, слідом за

Р. К. Міньяр-Белоручевим [5; с. 85], розуміємо інваріантний зразок автентичної інтонації різного типу речень. Це сукупність інтонаційних ознак, достатніх для диференціації значення висловлювання або його частини, що передає комунікативний тип висловлювання, смислово важливість синтагм, поділ на тему і рему. Для розуміння функціонування розробленої підсистеми професійно орієнтованого навчання інтоном також важливо розуміти, що функціональними носіями та мінімальним мовленнєвим сегментом, в якому реалізується інтонома, є синтагма, яку Л. В. Щерба трактував як мінімальну інтонаційно-смислову одиницю мовлення.

Для досягнення поставленої мети необхідно: 1) дати визначення професійним інтонаційним і фонологічно-методичним вмінням говоріння та виокремити етапи їх формування; 2) визначити основні критерії і положення побудови та реалізації підсистеми професійно орієнтованих інтонаційних вправ; 3) охарактеризувати вимоги до професійно орієнтованих інтонаційних вправ; 4) виділити види і типи професійно орієнтованих інтонаційних вправ; 5) проілюструвати підсистему професійно орієнтованих інтонаційних вправ прикладами.

Визначені нами загальнодидактичні та спеціальні методичні принципи [3] професійно орієнтованого навчання англійської мелодики стали підґрунтям до створення підсистеми професійно орієнтованих інтонаційних вправ, спрямованих на формування професійних інтонаційних і фонологічно-методичних умінь говоріння. Зазначені вміння є кінцевою метою формування професійної фонологічної компетенції (ПФЛК), яка взаємопов'язана з професійною фонетичною компетенцією майбутніх учителів англійської мови, і яка відображає рівень сформованості їх професійного інтонаційного стилю говоріння.

Під професійним інтонаційним вмінням (ПІВ) ми розуміємо здатність учителя самостійно здійснювати і контролювати навчально-виховний процес за допомогою інтонаційних засобів говоріння (інтоном) з метою вирішення конкретного комунікативного педагогічного завдання. *Фонологічно-методичне вміння* (ФМВ) є здатністю вчителя самостійно використовувати у педагогічній діяльності необхідні методичні прийоми і способи організації навчання інтонації, здійснювати відбір необхідного фонетичного матеріалу, засобів, інтонаційних вправ та їх самостійне укладання згідно навчальної мети, педагогічної ситуації та віку учнів.

Визначені ПІВ доцільно розподілити на п'ять видів згідно основних операційно-структурних педагогічних функцій, які вони забезпечують: гностичної, організаційної, конструктивної і комунікативно-навчальної, а також необхідності врахування рефлексії під час професійно орієнтованого навчання. Отже, *перший* вид ПІВ представляють *гностичні* ПІВ, які забезпечують здат-

ність майбутнього учителя аналізувати інтонаційну правильність чужого говоріння відповідно до комунікативного наміру і типу речення, модальної функції та належного функціонального стилю; *другий* вид – *організаційні* ПІВ, що реалізуються у майбутнього вчителя під час інтонаційного оформлення основних організаційних моментів з навчально-виховної діяльності (вітання з класом, організація учнів до певної навчальної діяльності, привітання з перемогою у конкурсі тощо); *третій* вид – *конструктивні* ПІВ, які забезпечують здатність студента надавати необхідні інтонаційні зразки говоріння на певні інтонаційні правила, моделювати ілюстративні комунікативні ситуації на вживання тієї чи іншої інтономи (інтоном), здійснювати усну наочну презентацію інтономи за допомогою рухового малюнка рукою або графічного образу інтономи (тонограми); *четвертий* вид – *комунікативно-навчальні* ПІВ, що спрямовані на інтонаційно правильне оформлення діалогічного і монологічного мовлення майбутнього вчителя ІМ, яке надає учням звуковий еталон функціонально-ситуативного призначення інтоном. Враховуючи те, що використання рефлексивних завдань є невід'ємним складником моделі професійно орієнтованого навчання іноземної мови [11], ми виділяємо і *п'ятий* вид ПІВ – *рефлексивні*, метою яких є цілеспрямоване усвідомлення власних інтонаційних досягнень в оформленні професійно-педагогічного говоріння¹.

Методичний аспект формування професійної фонологічної компетенції реалізується під час формування фонологічно-методичних умінь, які ми розподілили на такі види: 1) *для ознайомлення з інтономом*, що буде об'єктом вивчення; 2) *для вправління з інтономом у комунікативній навчальній діяльності*; 3) *для аналізу інтонаційних вправ, правил та здійснення контролю над процесом засвоєння інтономи*; 4) *для рефлексії студентів над власними методичними досягненнями в умінні навчати інтоном інших, отриманих в результаті професійно орієнтованого їх вивчення*, які тісно взаємопов'язані з гностичними і рефлексивними ПІВ.

Оскільки неможливо організувати професійно орієнтоване навчання одиниць англійської інтонації без постійного звернення до методичного аспекту перебігу цього процесу, то, відповідно, і формування зазначених видів ПІВ і ФМВ має відбуватися теж взаємопов'язано, що забезпечить реалізацію паралельного навчання майбутніх учителів предметного і методичного аспектів професійної фонологічної компетенції, а також підготує студентів до інтонаційно правильного оформлення професійного говоріння та організації навчання самої інтонації.

Етапи професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтоном у говорінні ми пов'язуємо зі стадіями формування охарактеризованих вище професійних інтонаційних та фонологічно-мето-

¹ У попередній статті ми виділили чотири види ПІВ без врахування компонента рефлексії. Гурина Н. В. Професійно орієнтовані інтонаційні вміння як кінцева мета формування професійної фонологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету : серія : Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 92. – С. 84 – 88.

мопов'язаних з ними фонологічно-методичних умінь з обов'язковим підключенням завдань на рефлексію над власними інтонаційними та методичними досягненнями. Щодо ПІВ, то на цьому етапі ми пропонуємо сконцентруватися переважно на формуванні організаційних і гностичних їх видів у майбутніх учителів, оскільки з тим, яким чином їх шкільний учитель організовував навчальну діяльність на уроці (професійна лексика, інтонаційне оформлення основних організаційних моментів на уроці), більшість з них уже знайома зі школи, а якщо ні, то в студентів є приклад викладача, який реалізовував навчання інтонації на першому курсі ВНЗ і в такий спосіб представляв зразки інструкцій до навчальних дій студентів з інтонацією, які засвоюються імпліцитно.

Серед ФМВ, які пов'язані з вищезазначеними ПІВ, передбачається формування вмінь демонструвати інтонацію; відбирати відповідні вправи для сприйняття і тренування вимови інтонації, добирати методичні прийоми і засоби демонстрації та тренування інтонації; аналізувати мету вправ, що виконуються на етапах демонстрації та вправління з інтонацією, а також рефлексивні ПІВ.

Завершується цей етап виконанням мовленнєвих професійно орієнтованих інтонаційних вправ І рівня, які, незважаючи на достатню творчість у виборі та реалізації варіантів інтонації, все ще відрізняються частковим керуванням виконання вправи з боку викладача (шляхом надання опор, вказівок у разі необхідності тощо).

На заключному **III етапі – варіююче-ситуативному** – студенти мають нагоду продемонструвати рівень сформованості власних ПІВ та ФМВ у самостійній професійно орієнтованій комунікативній діяльності шляхом виконання різноманітних мовленнєвих професійно орієнтованих інтонаційних вправ І і II рівнів, які відзначаються високим рівнем творчості у виборі і варіації інтонації та її варіантів, відсутністю керування з боку викладача і штучно створених опор. Майбутні учителі мають нагоду продемонструвати своє вміння користуватися англійськими інтонаціями і методичними прийомами їх навчання для більш ефективного і продуктивного вирішення навчально-виховних завдань у професійній комунікативній діяльності у проблемних професійно орієнтованих комунікативних ситуаціях, розвиваючи при цьому належний професійний інтонаційний стиль педагогічного говоріння. На цьому етапі увага приділяється переважно вправам на формування комунікативно-навчальних і конструктивних умінь, які активно підкріплюються вправами на подальший розвиток інтонаційної та методичної рефлексії майбутніх учителів англійської мови. Для реалізації зазначених ПІВ та ФМВ студенту вже потрібно вміти користуватися інтонацією відповідно до всіх основних комунікативних функцій та модальних значень (які відпрацьовуються у процесі формування організаційних та гностичних видів), щоб правильно інтонувати й озвучувати тексти, інструкції до вправ, власне говоріння потрібного функціонального

стилю (переважно академічного) з метою надання потрібного інтонаційного зразка, професійних клішованих виразів, вміти укладати і коментувати таблицю основних випадків вживання та реалізації інтонацією у основних комунікативних типах речень, вміти проводити інтонаційну зарядку з метою удосконалення вимови інтонацією тощо.

Цей етап є одночасно і контролюючим, оскільки на ньому майбутні вчителі матимуть змогу самостійно (або за допомогою аналізу викладача, партнерів по комунікації чи шляхом заповнення «картки-успіхів») відчувати й оцінити свої вміння вживати англійські інтонації для вирішення конкретного навчально-виховного завдання, оцінити якість опанованих методичних прийомів і способів навчання англійських інтонацій, поміркувати над особливостями процесу організації та реалізації навчання інтонації, зробити висновки щодо успішності власного учіння інтонації і можливих способів поліпшення результатів у разі потреби.

Як уже зазначалося на початку статті, процес формування і розвитку ПІВ та ФМВ реалізується у відповідній підсистемі професійно орієнтованих інтонаційних вправ, яка забезпечує навчання майбутніх учителів професійно користуватися інтонаціями у педагогічному спілкуванні і стосується вимовної сторони говоріння як виду мовленнєвої діяльності [8, с.173].

Ефективність побудови підсистеми вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтонацій у говорінні вимагає виділення критеріїв її побудови та реалізації, до яких слідом за Ю. І. Пассовим [8, с. 176 – 177] відносимо: 1) урахування взаємозв'язку навчально-мовленнєвих одиниць іноземної мови, що виявляється у використанні засвоєного лексико-граматичного матеріалу для вивчення нового фонологічного матеріалу – інтонацією у професійно орієнтованому контексті; 2) забезпечення регулярності оперування виділеними професійно «цінними» інтонаціями у процесі виконання вправ; 3) забезпечення різноманітності типів і видів вправ для реалізації формування професійно інтонаційних та фонологічно-методичних умінь майбутніх учителів; 4) дотримання послідовності взаємопов'язаного формування виділених нами видів ПІВ та ФМВ відповідно до логічного порядку виникнення відповідної потреби у їх реалізації майбутнім учителем на уроці з ІМ (наприклад організаційні ПІВ мають бути сформованими першими у порівнянні із конструктивними ПІВ, а ФМВ для презентації інтонаціями мають першість у порівнянні з ФМВ для вправління з інтонацією та її контролю; 5) узгодження навчальної діяльності (аудиторної, аудиторної самостійної, лабораторної та позааудиторної самостійної) студентів.

Підсистема професійно орієнтованих для навчання майбутніх учителів вживання англійських інтонацій у говорінні входить до системи вправ для навчання останнього як виду мовленнєвої діяльності і ґрунтується на особливостях груп, підгруп, типів і видів професійно орієнтованих інтонаційних вправ.

Розроблена нами підсистема вправ розподіляється на групи вправ відповідно до проміжної та основної мети професійно орієнтованого навчання англійських інтонем і виділених ПІВ та ФМВ. Так, до складу першої групи, спрямованої на підготовку студентів до професійно орієнтованого вивчення інтонації, входять вправи, спрямовані на попереднє закріплення звукового образу інтонем та удосконалення її вимови. Виконуючи вправи першої групи, студенти удосконалюють свої продуктивні інтонаційні навички, забезпечуючи у такий спосіб належну операційну основу відповідного ПІВ.

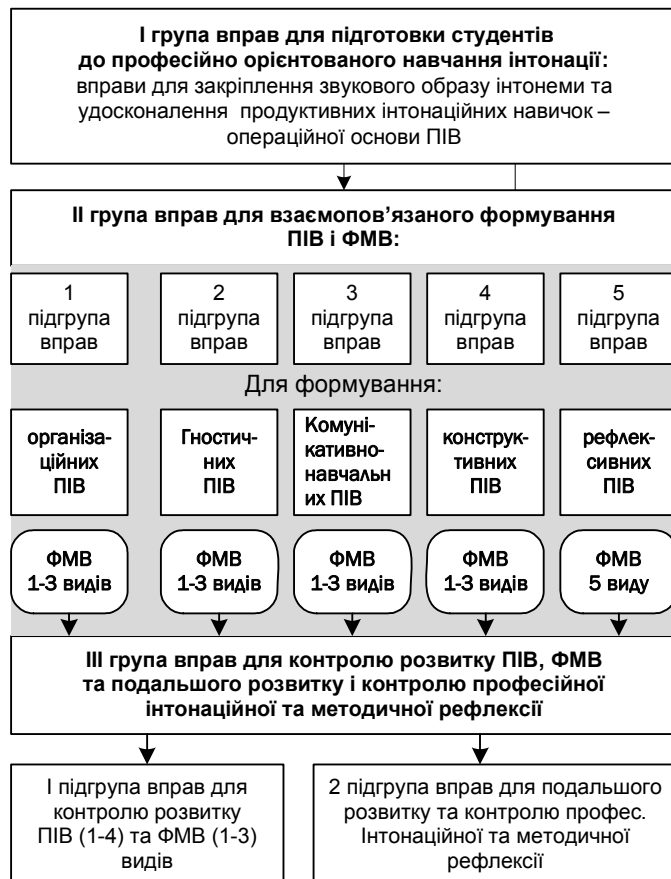
Друга група представлена вправами, спрямованими на взаємопов'язане формування ПІВ і ФМВ, де поділ на підгрупи здійснено відповідно до виділених груп зазначених умінь.

До складу третьої групи професійно орієнтованих вправ ми включили підгрупи вправ для контролю рівня розвитку ПІВ, ФМВ і подальшого розвитку та контролю професійної інтонаційної і методичної рефлексії у майбутніх учителів англійської мови.

На основі проаналізованих положень та критеріїв побудови підсистеми вправ представимо підсистему вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтонем у говорінні у вигляді схеми:

Схема 1.

Підсистема вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтонем у говорінні

Враховуючи загальнодидактичні та методичні принципи професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів англійської мелодики [3] та спираючись на сучасні вимоги, що висуваються до підсистеми та вправ, ми виділили *вимоги*, яким мають відповідати вправи для формування й розвитку ПІВ і ФМВ: 1) вправи повинні мати професійно орієнтовану та активно-діяльну спрямованість, що сприяє інтелектуалізації та інтенсифікації професійно орієнтованого навчання англійської інтонації; 2) вони мають моделювати типові педагогічні комунікативні ситуації, у яких студенти мають вживати відповідні англійські інтонем; 3) вправи повинні створювати глобальний контекст спілкування завдяки комунікативній зв'язності вправ; 4) вправи повинні бути не лише засобом реалізації професійно орієнтованого навчання англійської інтонації, але й засобом взаємодії вчителя і учнів; 5) кожна вправа має створювати окрему мотивацію до вживання англійських інтонем в окремих педагогічних комунікативних ситуаціях; 6) вправи повинні створювати цікавий для майбутніх учителів особистісно-, міжкультурно- та професійно-значущий предметний план спілкування; 7) вправи повинні відповідати трифазовій структурі мовленнєвої діяльності (за Склярєнко Н. К.): включати мотиваційно-орієнтуючу (комунікативне завдання), виконавчу (вказівки щодо виконання вправи) та контролюючу (контроль) фази; 8) усі вправи мають сприяти розвитку культурно-мовної особистості майбутнього педагога, його професійного інтонаційного стилю; 9) аудіо- та відео-матеріали, що використовуються у професійно орієнтованих вправах, повинні бути аутентичними, що сприяє удосконаленню лінгвосоціокультурної компетенції студентів; 10) практичне призначення кожної вправи, що виконується студентами, має бути ними чітко усвідомлене.

Внутрішній механізм функціонування підсистеми вправ заключається у **типології** останніх [2, с.72]. Визначимо типи вправ, які входять до нашої підсистеми, керуючись критеріями їх класифікації, визначених Н.К. Склярєнко [10] та Ю.І. Пассовим [8] з точки зору етапів становлення мовленнєвого вміння, з яким тісно пов'язані наші вміння. Оскільки професійне інтонаційне вміння проходить стадію удосконалення продуктивної інтонаційної навички, яка є операційною основою ПІВ, то процес професійно орієнтованого навчання англійських інтонем ми представляємо як процес виконання умовно-мовленнєвих (двох рівнів) та мовленнєвих (двох рівнів) професійно орієнтованих інтонаційних вправ, які забезпечують логічний і поступовий перебіг стадій формування й розвитку ПІВ і ФМВ.

Умовно-мовленнєві рецептивно-репродуктивні вправи І рівня, що виступають допоміжними для умовно-мовленнєвих вправ II рівня, призначаються для **закріплення звукового образу інтонем**, а також для усунення труднощів у продукуванні інтонем. Студенти вправляються у прослуховуванні або перегляді демонстративного аудіо- чи відеоматеріалу з наступним тренуванням правильної вимови інтонем, що вивчається, та її корекцією

в разі потреби. Сутність вправ полягала у рецепції та імітації інтонеми з опорою на її графічний образ (тонограму) з наступним тренуванням у говорінні.

Мета *умовно-мовленнєвих вправ II рівня*, серед основних типів яких ми виділяємо рецептивно-репродуктивні та рецептивно-продуктивні професійно орієнтовані інтонаційні вправи, полягає в удосконаленні (ре)продуктивних інтонаційних навичок, необхідних для створення операційної основи ПІВ. Виконуючи такі вправи, студенти досягають рівня досконалої вимови та вільного оперування інтономією (інтонами) відповідно до наданих типових комунікативних професійно орієнтованих ситуацій і мовленнєвого завдання.

Ми виділяємо такі *види* рецептивно-репродуктивних інтонаційних вправ: на розширення інтонаційного зразка мовлення (на основі однієї або більше інтоном), комбінування різних типів інтоном, заміну інтономі (інтоном) на іншу (інші) відповідно комунікативного наміру чи модальної функції інтономі.

Рецептивно-продуктивні професійно орієнтовані інтонаційні вправи спрямовані на забезпечення початкової стадії формування ПІВ та ФМВ виділених нами видів. Вправи цього типу вирізняються достатньою творчістю студентів у виборі інтоном для оформлення своїх висловлювань. Для цих вправ характерні чіткі мінімальні інструкції, наявність природних опор, рівень мовленнєвого продукту – понадфразова єдність і мінітекст.

До видів рецептивно-продуктивних вправ відносяться: вправи на доповнення інтонаційного зразка мовлення, вибір інтономі відповідно до комунікативного наміру, побудову та варіації за аналогією, побудову цілого висловлювання з частин.

Мовленнєві професійно орієнтовані інтонаційні вправи I та II рівнів, які спрямовані на формування й розвиток уміння використовувати англійські інтономі у педагогічному говорінні для навчально-виховного впливу на учнівську аудиторію, характеризуються високим рівнем креативності у виборі та варіації складників інтоном (передтакту, шкали і затакту) для реалізації професійних комунікативних намірів. Вони виконуються у процесі професійно-педагогічного спілкування, заснованого на актуалізації природних взаємовідносин студентів – уявних учителя та учнів, природної вмотивованості їхніх висловлювань, різноманітності типів вживаних інтоном та ситуацій педагогічного спілкування, в основі якої – самостійність у виборі інтоном та в їх інваріантній інтерпретації відповідно до комунікативного наміру.

Мовленнєві професійно орієнтовані інтонаційні вправи повинні відповідати усім вимогам, що висуваються до мовленнєвих вправ: вони мають реалізовувати професійно-педагогічне спілкування, спеціально організоване таким чином, щоб забезпечити вибір комунікативної стратегії мовця; вправи повинні актуалізувати реальні взаємовідносини комунікантів і викликати природну вмотивованість висловлювань, виховувати мовленнєву активність, забезпечувати різноманітність мовленнєвого матеріалу.

Різниця між мовленнєвими вправами I і II рівнів полягає у наступному: у мовленнєвих вправах I рівня допускається часткове керування з боку викладача, у той час як у мовленнєвих II рівня – воно повністю відсутнє; рівень творчого підходу до вибору інтоном у мовленнєвих вправах II рівня є значно вищим і для них характерною є повна відсутність штучних опор. Характерним прикладом мовленнєвої вправи є вправа на створення власного інтонаційного зразка педагогічного монологу або діалогу за представленим сюжетним малюнком (див. приклад вправи 14), що забезпечує можливість реалізувати у професійному говорінні весь «арсенал» інтоном та виявити при цьому свій талант організатора навчально-виховної діяльності учнів.

Представимо зв'язок описаних типів і видів професійно орієнтованих інтонаційних вправ з етапами формування та розвитку ПІВ і ФМВ у вигляді наступної підсистеми (див. табл. 1).

Для унаочнення вправ, представлених у таблиці, наведемо приклади деяких з них у межах кожного етапу навчання із зазначенням практичних / комунікативних і розвивальних цілей, для досягнення яких вони створені.

I ОРІЄНТОВНО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

Перша група вправ для закріплення звукового образу інтономі та удосконалення (ре)продуктивної інтонаційної навички

Приклад 1.

Цілі: розвивати вміння ідентифікувати інтоному 1 (Low Pre-Head + Descending Stepping Head + Low Fall + Tail) та аналізувати її вживання у мовленнєвому потоці.

Інструкція: а) Watch a video lesson (Study English-Series 3. Episode 12. – Intonation.), where an English speaker is telling about English Intonation. Listen to how she describes Intonation (Time: 0 – 00.36) and be ready to define the basic intonemes used and their attitudes.

б): Listen to the speakers' statements again and analyze the usage of Intoneme 1. Define whether the used intonemes correspond to intonation norms or not. Use the table below. (Курсивом наведено приклад заповнення таблиці студентом).

Sentence	Communicative type	Intoneme used	Attitude	Correspond (+) or not (-)
Intonation is important in spoken English.	Statement	Intoneme 1	Firm Weighty	+
It conveys meaning in many ways.	Statement	Intoneme 1	Serious	+
What is a statement?	Special question	Intoneme 1	Weighty	+

Приклад 2.

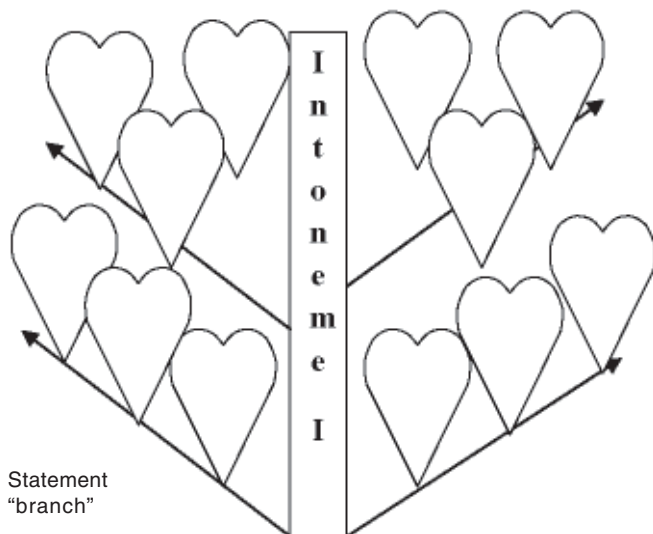
Цілі: актуалізувати й закріпити знання структури та модальних значень інтономі 1, шляхом евристичної бесіди обговорити комунікативні функції інтономі 1 для потреб педагогічного говоріння.

Підсистема вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживання англійських інтоном у говорінні

Етап	Група вправ	Тип вправ	Вид вправ	Сутність навчальної діяльності студентів
I Орієнтовно-підготовчий	I група вправ для закріплення звукового образу інтономи та удосконалення відповідної продуктивної інтонаційної навички	Рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи I і II рівнів	<ul style="list-style-type: none"> імітація ІЗПГ; (ре)продукція інтоном у говорінні 	Слухання ІЗПГ; імітація ІЗПГ; вправлення у вимові та вживанні інтономи у професійно спрямованих КС; актуалізація та закріплення знань про структуру, основне комунікативне призначення та модальні значення інтономи
II стереотипно-ситуативний етап вживання англійських інтоном у говорінні	II група вправ (1, 2, 5 підгрупи) для формування гностичних, організаційних, рефлексивних ПІВ і ФМВ: для презентації та вправлення з інтономою, для відбору та аналізу інтонаційних вправ та методичної рефлексії	Рецептивно-репродуктивні та рецептивно-продуктивні умовно-комунікативні I і II рівнів	<ul style="list-style-type: none"> розширення ІЗПГ; комбінування інтоном; заміна інтономи іншою; доповнення ІЗПГ; прийняття рішення щодо вживання інтономи; побудова ІЗПГ за аналогією; побудова цілого ІЗПГ з частин. 	Тренування у вживанні інтоном у типових професійно-педагогічних КС та у використанні належних методичних прийомів і способів презентації інтономи та її тренування; аналіз відповідності інтонаційних вправ навчальній меті; рефлексія над власними інтонаційними досягненнями у професійних КС; рефлексія над власними уміннями презентувати і тренувати інтоному; аналіз процесу навчання інтономи.
III варіативно-ситуативний етап вживання англійських інтоном у говорінні	II група вправ (1-5 підгрупи) для подальшого розвитку організаційних, гностичних, рефлексивних ПІВ та формування комунікативно-навчальних і конструктивних їх видів; III група вправ для контролю розвитку ПІВ і ФМВ та подальшого розвитку та контролю рефлексивних ПІВ і ФМВ	Продуктивні комунікативні I і II рівнів	<ul style="list-style-type: none"> створення і продукування власного ІЗПГ; укладання інструкцій до представлених інт-х вправ; самостійне розроблення інтонаційних вправ; підбір адекватного методичного прийому чи засобу для роботи з інтономою; аналіз власних досягнень у вмінні професійно користуватися інтономами, добирати належні методичні прийоми та способи роботи з інтономою. 	Творче оперування інтономами у професійних КС; самостійний відбір інтоном, методичного прийому, засобу для навчання інтономи; укладання інструкцій до інт-х вправ; створення власних інтонаційних вправ; рефлексія над власними інтонаційними та методичними успіхами у професійно орієнтованому вивченні англійських інтоном.

ІЗПГ – інтонаційний зразок педагогічного говоріння. КС – комунікативна ситуація.

Інструкція: Complete the “intoneme tree I”, where the “branches” are the communicative types of sentences and the “leaves” – its attitudes, and think of the possible communicative purposes of intoneme I that can be realized in the classroom.

Statement
“branch”**Приклад 3.**

Цілі: удосконалювати вимову інтономи, формувати операційну основу організаційного ПІВ.

Інструкція: Listen to the teacher giving commands. Follow his intonation pattern and practise Intoneme I based on the Low Falling tone. Try to sound abrupt.

'Work in _pairs. 'Open the _books. 'Write the _date.
'Check the _task. 'Hand 'in the _books. 'Sign 'down _papers.
Re'peat after _me. Pro'nonce in _chorus.'Spell the _words.
'Learn the _rule. In'tone the _sentence. 'Write the _tonogramme.
'Check the _answer. 'Fill 'in the _table. Com'plete your _tasks.

Приклад 4.

Цілі: удосконалювати вміння продукувати інтоному 1 для забезпечення операційної основи організаційного ПІВ.

Інструкція: The bell has just run. The classroom is not ready for the lesson. Listen to the teacher who organizes pupils for the lesson start, follow his intonation pattern and be ready to organize all other necessary moments. Mind Intoneme I you use. (Work one by one). Try to sound insistent and serious.

Example: 'Who is on _duty/ _missing today? 'Where is the _chalk (duster, map, workbooks..)

Phrases for use: Open the window, bring/fetch the chalk (map, workbooks), water the duster, clean the board, put the date on the board.

II СТЕРЕОТИПНО-СИТУАТИВНИЙ ЕТАП

Приклад 5.

Цілі: вчити студентів методично правильно презентувати нову інтонеми (вправа другої групи, першої підгрупи).

Інструкція: Read the stages the teacher followed while presenting intonation of special questions. Put them into logical order. Be ready to explain your choice. At home get ready to present intonation of imperative sentences, following the same scheme.

- Finding special questions in the dialogue, defining their intonation
- Transcribing and intoning special questions examples
- Listening to the dialogue, containing special questions
- Announcing the theme of the class and its main objectives
- Training intoned special questions in speech
- Individual oral practice of special questions intonation.

Приклад 6.

Цілі: навчити студентів інтонаційно правильно оформлювати організацію підготовки класу до написання тесту на основі інтонеми I (вправа другої групи, першої підгрупи).

Інструкція: You have to organize your pupils' work before writing the test. Give necessary commands using the phrases below. Mind the Intoneme I You use. (Work in pairs in turns). Try to sound firm and insistent.

Example: 'Take 'out your 'Test-books.

Phrases for use: *Hand out the cards. Put down the date and the title of the test. Take all unnecessary things away. Be ready to listen to the record and answer my questions in written form. Go on with the exercises on the cards you have. Check your tests attentively. Take your time. Mind the time. Wind up.*

Приклад 7.

Цілі: навчити студентів представляти правильний інтонаційний зразок говоріння на вживання інтонеми 5 (вправа другої групи четвертої підгрупи).

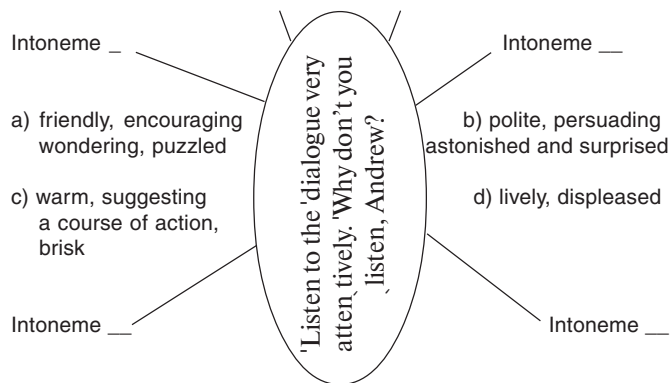
Інструкція: You are a teacher whose task is to demonstrate the common cases of usage Intoneme 5 in speech. Think of an appropriate intonation speech example and present it to your "pupils".

Особливого значення для формування ПІВ мають вправи-трансформери, спрямовані на навчання студентів гнучко користуватися інтонемами та змінювати їх варіативні компоненти (передтакт, такт/шкала, затакт) для реалізації комунікативного наміру

Приклад 8: вправа – трансформер “butterfly”.

Цілі: формувати ПІВ, трансформувати інтонеми зразка педагогічного говоріння відповідно до зміни модальної функції інтономом та комунікативного наміру (вправа другої групи третьої підгрупи).

Інструкція: Look at “intonation butterfly”. Read the “body” – intonation speech example, that sounds **serious, insistent and responsible (Intoneme I)**, then listen to it. Now **transform** (change) the intonemes of the “body” sentences so that they sound.. (see the “wings” a –b). Act them out.

Приклад 9.

Цілі: навчити студентів розрізняти вправи на рецепцію та власне продукування інтономом (вправа другої групи першої підгрупи).

Інструкція: Read the following instructions to the exercises and define which one is aimed to teach students **to hear** the intonemes and which one – to teach students **to use** intonemes in their own speech.

Instruction 1: Listen to the way Mrs Luke corrects the mistakes of her pupils, define the intoneme she uses and be ready to correct the mistakes of “your” pupils (see them below). Try to sound categoric, firm and weighty.

Instruction 2: Listen to the way Mrs Luke talks to her pupils. Find the sentences that sound with intoneme I, intone them, check yourself with the key.

Приклад 10.

Цілі: навчити студентів реалізовувати навчальний процес з тренування інтонеми у діалогічному мовленні (вправа другої групи першої підгрупи – ФМВ другого виду).

Інструкція: Think of the instruction to the exercise which is aimed to practise intoneme 1 in pairs (all communicative types are possible). Organize their checking.

III ВАРІАТИВНО-СИТУАТИВНИЙ ЕТАП

Приклад 11.

Цілі: навчити студентів інтонаційно правильно оформлювати рекомендації учням щодо виправлення їхніх помилок та покращення навчальної діяльності учнів на основі інтонеми I (вправа другої групи, третьої підгрупи).

Інструкція: One of your pupils keeps making the same mistakes in:

- palatalizing English consonants;
- pronouncing special questions with rising tone;
- mispronouncing sound [W];
- using intoneme with Low Fall in requests..

Give him/her your recommendations how to correct it. Try to sound categoric and complete, using Intoneme I. See the example.

Example: The 'consonants of 'English are 'different from yours. They are 'not so ,soft as the ,Ukrainian ,consonants. 'Don't con'nect the ,articu'lation of 'C+V ↑too 'tight.

Приклад 12.

Цілі: вчити студентів робити інтонаційну розмітку тексту до вправи з підручника і представляти його усно (вправа другої групи третьої підгрупи).

Інструкція: Your pupils make mistakes in the intoning sentences of the text from Ex...(on the card). Mark the tunes and be ready to comment on the usage of the intonemes in the text.

Приклад 13.

Цілі: вчити студентів адекватно вживати інтонему 1 у реченнях, що виражають схвалення діяльності або поведінки учнів (вправа другої групи четвертої підгрупи).

Інструкція: You are conducting the class. Now it is high time to announce the test results. Express your satisfaction about good works and your frustration about those pupils who failed. Be emphatic and strong. Use the supporting extract from a teacher's register:

Name	Test result
Sasha Lukashenko	11
Masha Klimenko	7
Victor Vedmid	9
Andrew Chornyi	5
Kateryna Malysheva	12

Режим виконання: в парах, по черзі.

Контроль: фронтальний, який організовано таким чином: два студенти за бажанням викликаються до дошки. Перший демонструє готові інтонаційні зразки педагогічного говоріння, а другий – інтонує перші три на дошці і зображує тонограми, або ті, у яких були помилки. Після цього другий студент проводить аналіз адекватності вживання інтонем та підводить підсумки.

Приклад 14.

Цілі: розвивати вміння інтонаційно правильно оформлювати інтонаційні зразки діалогічного мовлення, створеного за малюнком (вправа третьої групи першої підгрупи).

Інструкція: Work in pairs. Look at the pictures and illustrate them with the dialogues. Mark the stresses and tunes, analyze the

Picture 1: "Late again".

intonemes used, define their communicative purposes and attitudes. Act them out.

Picture 2: "Who is on duty today"

Окремо зазначимо про вправи на формування рефлексивних ПІВ і ФМВ, які сприяють зростанню мотивації до вивчення інтонем для професійної мети і ефективному усвідомленню студентами результативності власного учіння та важливості методичної організації викладачем їхнього навчання. Виконуючи вправи на рефлексію, вони отримують можливість корегувати хід своєї навчальної діяльності, вчасно виявляти проблемні моменти і за допомогою контролю з боку викладача отримати вчасну пораду з виправлення становища, усвідомити й самостійно оцінити власний рівень розвитку професійного інтонаційного стилю.

Приклад 15.

Цілі: навчити студентів робити висновки щодо власних досягнень у професійно орієнтованому вивченні англійських інтонем; висловлювати власну думку з приводу найбільш вдалих і важких, на їхню думку, моментів організації заняття, спрямованого на навчання англійських інтонем; визначати успіхи та прогалини у вмінні оперувати інтонемами у професійно-педагогічному говорінні та використовувати належні методичні прийоми і способи їх навчання (вправа третьої групи другої підгрупи).

Інструкція: Remind the class of Practical Phonetics you had today and fill in your individual Success Table (див. табл. 2). Be ready to express your opinion as for items... Look at the first completed line.

Таблиця 2.

INDIVIDUAL SUCCESS TABLE Group _____ Name _____

The stages of learning I pointed out	Exercises (numbers) that fit this stage (from my worksheet)	What I did / practised in these exercises	I used intoneme 1 to ...(communicative teacher's aim)	I felt some difficulty in.....	I would change / add into learning process	I coped with all the tasks (+++) Had some problems (++) I have to try again (+)
Presenting intoneme	Ex 1 – 4.	I trained to hear and pronounce intoneme 1	To give instructions, correct wrong statements, announce test results, explain the new material	... in practicing unemotional exclamations	I would add more ex-ces for intoning sentences	+++
Training intoneme						
Oral control						
Teacher's remarks						

Розроблена підсистема вправ для професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживати англійські інтонації в говорінні сприяє своєчасному і цілеспрямованому формуванню професійної фонологічної компетенції та розвитку належного професійного інтонаційного стилю майбутніх учителів англійської мови.

Перспективою подальшого розвитку вищеописаної проблеми ми вбачаємо у розробці відповідної моделі професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів вживати англійські інтонації в говорінні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобырь С. В. Обучение логическому ударению как компонент профессионально-речевой подготовки учителя: Дис...канд. педагог. наук: 13.00.02. — К., 1990. — 318с.
2. Бориско Н. Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения) : [монография] / Наталия Фёдоровна Бориско. — К. : Изд. центр КГЛУ, 1999. — 268 с.
3. Гурина Н. В. Дидактико-методичні передумови організації професійно орієнтованого навчання майбутніх учителів англійської мови // Вісник Київського національного лінгвістичного університету: серія Педагогіка та психологія. —2011. — Вип.19. — С. 191 — 199.
4. Гурина Н. В. Професійна фонологічна компетенція вчителя іноземної мови як головна складова його іншомовної вимовної культури // Вісник Київського національного лінгвістичного університету: серія Педагогіка та психологія. —2010. — Вип.18. — С. 210 — 218.
5. Методика преподавания иностранных языков: общий курс: [учеб. пособие] / отв. ред. А.Н. Шамов. — [2-е изд., перераб. и доп]. — М.: АСТ МОСКВА: Восток — Запад, 2008. — 253, [3] с.
6. Некрасова. Т. А. Индивидуализация обучения английской интонации студентов языкового педагогического вуза (начальный этап). Дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Татьяна Анатольевна Некрасова — К., 1988. — 235 с.
7. Павлова С. В. Обучение интонационным моделям английского языка как средству прагматики высказывания: автореф. на соиск. уч. степ. канд. пед. наук / Светлана Васильевна Павлова. — М., 1984. — 17 с.
8. Пассов Е. И. Теоретические основы обучения иноязычному говорению / Ефим Израилевич Пассов. — Издательство Воронежского университета. — Воронеж, 1983. — 186 с.
9. Перлова В. В. Методика формування у майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтованих слухо-вимовних навичок: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. — Харків, 2007. — 301 с.
10. Склярченко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмій / Ніна Костянтинівна Склярченко // Іноземні мови. — 1999 — № 3. — С. 3 — 7.
11. Соловова Е. Н. Методическая подготовка и переподготовка учителя иностранного языка: интегративно-рефлексивный подход: [монография] / Елена Николаевна Соловова. — М. : ГЛОССА — ПРЕСС, 2004. — 336 с.
12. Филиппова О. В. Профессиональная речь учителя. Интонация: [Учебное пособие]. / Ольга Васильевна Филиппова. — М.: Флинта: Наука, 2001. — 192 с.
13. Хомицкая А. Н. Профессионально-ориентированное совершенствование фонетической стороны иноязычной речи студентов старших курсов языкового педагогического вуза (На материале английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Хомицкая Алла Николаевна. — Н. Новгород, 1999. — 278 с.

Отримано 11.10.12

The great Breakthrough in your life comes when you realize it that you can learn anything you need to learn to accomplish any goal that you set for yourself.

This means there are no limits on what you can be, have or do.

Brian Tracy